

Frenet-Serretove formule

Triedar $(\vec{T}, \vec{n}, \vec{b})$ zove se prirodni triedar krive $\vec{r} = \vec{r}(t)$, odnosno $\vec{r} = \vec{r}(s)$. On se mijenja od tačke do tačke krive. Tu promjenu opisuju Freneovi (Frenet) obrasci:

$$\frac{d\vec{T}_0}{ds} = K \vec{n}_0 \quad \frac{d\vec{n}_0}{ds} = -K \vec{T}_0 + \frac{1}{T} \vec{b}_0$$

$$\frac{d\vec{b}_0}{ds} = -\frac{1}{T} \vec{n}_0$$

gdje je K krivina krive,
a $\frac{1}{T}$ torzija krive,

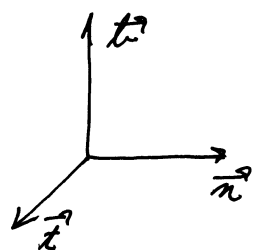
pri tome se torzija krive $\frac{1}{T}$ računa po formuli

$$\frac{1}{T} = - \frac{\dot{\vec{r}} (\ddot{\vec{r}} \times \ddot{\vec{r}})}{|\dot{\vec{r}} \times \ddot{\vec{r}}|^2}$$

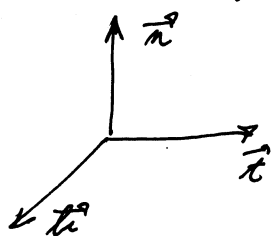
Često se upotrebljava i oznaka $-\tau = \frac{1}{T}$ za torziju.

Neka je $(\vec{T}, \vec{n}, \vec{b})$ prirodni triedar krive $\vec{r}$ parametrizovane dužinom luka $\vec{r} = \vec{r}(s)$, gdje su $\vec{T}, \vec{n}$ i $\vec{b}$ jedinični vektori koji zadovoljavaju Frenetove jednačine. Izračunati (tačnije pojednostaviti) izraz $\vec{n} \times \frac{d\vec{n}}{ds}$ (riješiti se vektorskog proizvoda).

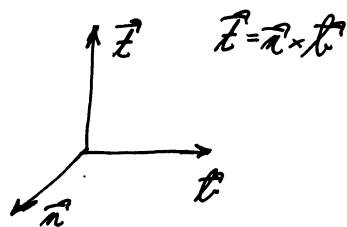
Rj. Za prirodni triedar znamo da vrijedi:

$$\vec{b} = \vec{T} \times \vec{n}$$

$$\vec{n} = \vec{b} \times \vec{T}$$

$$\vec{T} = \vec{n} \times \vec{b}$$

Iz ova slijedi $-\vec{b} = \vec{n} \times \vec{T}$, $-\vec{n} = \vec{T} \times \vec{b}$; $-\vec{T} = \vec{b} \times \vec{n}$.

Iz Frenetovih formula $\frac{d\vec{n}}{ds} = -k\vec{T} + \tau\vec{b}$ gdje je k krivina krive, a τ torzija krive.

$$\vec{n} \times \frac{d\vec{n}}{ds} = \vec{n} \times (-k\vec{T} + \tau\vec{b}) = -k(\vec{n} \times \vec{T}) + \tau(\vec{n} \times \vec{b}) =$$

$$= k\vec{b} + \tau\vec{T}$$

traženo
rješenje

Ⓝ Napisati Freneove obrasce za krivu

$$\vec{r} = a \cos t \vec{i} + a \sin t \vec{j} + b t \vec{k}$$

f. Freneovi obrasce su ^{za krivu $\vec{r} = \vec{r}(s)$} $\sqrt{\frac{d\vec{t}_0}{ds}} = K \vec{n}_0$, $\frac{d\vec{n}_0}{ds} = -K \vec{t}_0 - \frac{1}{\tau} \vec{b}_0$

i $\frac{d\vec{t}_0}{ds} = \frac{1}{\tau} \vec{n}_0$ gdje je K krivina krive, a $\frac{1}{\tau}$ torzija krive.

Torzija krive $\frac{1}{\tau}$ se računa po formuli $\frac{1}{\tau} = - \frac{\vec{r} (\vec{r} \times \ddot{\vec{r}})}{|\vec{r} \times \ddot{\vec{r}}|^2}$,

a krivinu krive možemo izračunati po formuli $K = \frac{|\ddot{\vec{r}} \times \ddot{\vec{r}}|}{|\ddot{\vec{r}}|^3}$.

$$\vec{r} = (a \cos t, a \sin t, b t)$$

$$\dot{\vec{r}} = (-a \sin t, a \cos t, b)$$

$$\ddot{\vec{r}} = (-a \cos t, -a \sin t, 0)$$

$$\ddot{\vec{r}} = (a \sin t, -a \cos t, 0)$$

$$\dot{\vec{r}} \times \ddot{\vec{r}} = \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ -a \sin t & a \cos t & b \\ -a \cos t & -a \sin t & 0 \end{vmatrix} = (a b \sin t, -a b \cos t, a^2)$$

$$|\dot{\vec{r}} \times \ddot{\vec{r}}|^2 = a^2 b^2 \sin^2 t + a^2 b^2 \cos^2 t + a^4 = a^2 b^2 + a^4 = a^2 (b^2 + a^2)$$

$$|\dot{\vec{r}}|^2 = \dot{\vec{r}}^2 = a^2 \sin^2 t + a^2 \cos^2 t + b^2 = a^2 + b^2$$

$$K = \frac{a \sqrt{b^2 + a^2}}{(a^2 + b^2) \sqrt{a^2 + b^2}} = \frac{a}{a^2 + b^2}$$

$$\dot{\vec{r}} (\ddot{\vec{r}} \times \ddot{\vec{r}}) = \begin{vmatrix} -a \sin t & a \cos t & b \\ -a \cos t & -a \sin t & 0 \\ a \sin t & -a \cos t & 0 \end{vmatrix} = b (a^2 \cos^2 t + a^2 \sin^2 t) = a^2 b$$

$$\frac{1}{T} = - \frac{a^2 b}{a^2 (a^2 + b^2)} = - \frac{b}{a^2 + b^2}$$

Traženi Frenetovi obrasci su

$$\frac{d\vec{T}_0}{ds} = \frac{a}{a^2 + b^2} \vec{n}_0$$

$$\frac{d\vec{n}_0}{ds} = - \frac{a}{a^2 + b^2} \vec{T}_0 - \frac{b}{a^2 + b^2} \vec{b}_0$$

$$\frac{d\vec{b}_0}{ds} = - \frac{b}{a^2 + b^2} \vec{n}_0$$

⊕ Vektor položaja pokretne tačke dat je kao f-ja luka
 $s: \vec{r} = s\vec{a} + \vec{a} \times \vec{A}(s)$, gdje je $\vec{a}$ konstantan
vektor $|\vec{a}| < 1$, a $\vec{A}(s)$ diferencijabilna vektorska f-ja.
Dokazati da je odnos krivine i torzije konstantan.

1. Jedinичne vektore $\vec{t}_0, \vec{n}_0$ i $\vec{b}_0$ u ovom reditku ćemo označiti sa $\vec{t}, \vec{n}$
2. Znamo da je $\vec{t} = \frac{d\vec{r}}{ds}$ iz čega slijedi da je $\vec{t} \perp \vec{b}$.

$$\vec{t} = \vec{a} + \vec{a} \times \frac{d\vec{A}}{ds}$$

Iz Freneovih obrazaca znamo da je

$$\frac{d\vec{t}}{ds} = K\vec{n} \quad \text{pa je} \quad K\vec{n} = \frac{d^2\vec{r}}{ds^2} = \vec{a} \times \frac{d^2\vec{A}}{ds^2}$$

pa slijedi da je

$$\vec{t} \cdot \vec{a} = \vec{a} \cdot \vec{a} + \left(\vec{a} \times \frac{d\vec{A}}{ds}\right) \cdot \vec{a} = |\vec{a}|^2, \quad \vec{n} \cdot \vec{a} = 0$$

Znači, $\vec{a}$ leži u ravni određenoj vektorima $\vec{t}$ i $\vec{n}$,
pa je (ako su β oznacimo $\angle(\vec{b}, \vec{a})$ a sa α
ugao između $\angle(\vec{t}, \vec{a})$) kako je $\vec{t} \perp \vec{b}$

$$\beta = \angle(\vec{b}, \vec{a}) = \frac{\pi}{2} - \angle(\vec{t}, \vec{a}) = \frac{\pi}{2} - \alpha$$

Diferencirajmo jednakost $\vec{n} \cdot \vec{a} = 0$:

$$\frac{d\vec{n}}{ds} \cdot \vec{a} = 0$$

Ako uvedemo oznaku

$$-\frac{1}{r} = \tau$$

Prema Freneovim obrazacima imamo

$$\frac{d\vec{n}}{ds} = -K\vec{t} + \tau\vec{b} \quad \text{primamo da je}$$

$$(-k\vec{t} + c\vec{h}) \cdot \vec{a} = 0,$$

$$-k\vec{t} \cdot \vec{a} = -c\vec{h} \cdot \vec{a}$$

$$\frac{k}{c} = \frac{\vec{h} \cdot \vec{a}}{\vec{t} \cdot \vec{a}}$$

Kuko je $\vec{t} \cdot \vec{a} = |\vec{a}|^2$ to je

$$\vec{t} \cdot \vec{a} = |\vec{t}| |\vec{a}| \cos \alpha = 1 \cdot a \cdot \cos \alpha = a^2 \quad (\text{ako stavimo } |\vec{a}| = a)$$

tj. $\cos \alpha = a.$

$$|z \quad \vec{h} \cdot \vec{a} = |\vec{h}| |\vec{a}| \cos \beta = 1 \cdot a \cos \beta = a \cos\left(\frac{\pi}{2} - \alpha\right) =$$

$$= a \left(\cos \frac{\pi}{2} \cos \alpha + \underbrace{\sin \frac{\pi}{2}}_{=1} \sin \alpha \right) = \left| \begin{array}{l} \sin^2 \alpha = 1 - \cos^2 \alpha \\ \sin \alpha = \sqrt{1 - \cos^2 \alpha} = \sqrt{1 - a^2} \end{array} \right|$$

$$= a \sqrt{1 - a^2}$$

sljedi: $\frac{k}{c} = \frac{a \sqrt{1 - a^2}}{a^2}$

$$\frac{k}{c} = \frac{\sqrt{1 - a^2}}{a}$$

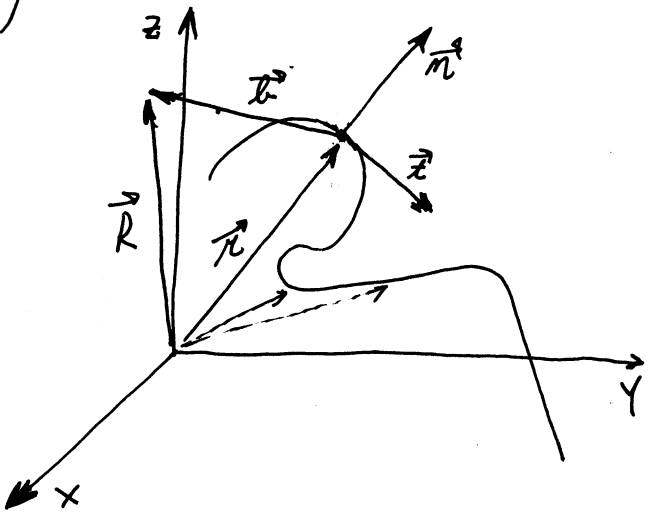
traženi
odnos

⊕ Na binormali: krive $\vec{r} = \vec{r}(s)$ konstantne torzije naznači se odsječak date dužine l čiji je jedan kraj na krivoj. Drugi kraj odsječka opisuje krivu $\vec{R} = \vec{R}(s)$ kad se s mijenja.

a) Razložiti vektor binormalne krive $\vec{R} = \vec{R}(s)$ po pravcima ortova prirodnoy trieda date krive.

b) Odrediti ugao između binormala krivih koje odgovaraju određenom s .

Rj. Nekusu $\vec{t}, \vec{n}$ i $\vec{b}$ pravci ortova prirodnoy trieda. Jedan kraj dužine l je na krivoj $\vec{r} = \vec{r}(s)$. Vektor položaja drugoy kraja dužine l (vidi sliku) bit će

$$\vec{R} = \vec{r}(s) + l \vec{b}(s).$$

a) Za krivu $\vec{R} = \vec{R}(s)$, s ne mora biti dužina luka, pa njen vektor binormalne $\vec{b}_1 = \dot{\vec{R}} \times \ddot{\vec{R}}$, nije obavezno jedinični.

Primjenjujući Frenetove oblike i vodeći računa o tome da je $\tau = \text{const.}$ izračunajmo $\dot{\vec{R}}$ i $\ddot{\vec{R}}$.

$$\vec{R} = \vec{r}(s) + l \vec{b}$$

$$\dot{\vec{R}} = \frac{d\vec{r}}{ds} + l \left(\frac{d\vec{b}}{ds} \right) = \vec{t} + l(-\tau \vec{n}), \quad \text{gdje je } -\tau = \frac{1}{T}$$

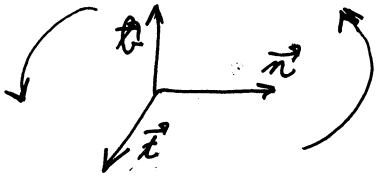
$$\ddot{\vec{R}} = \frac{d\vec{t}}{ds} - l\tau \left(\frac{d\vec{n}}{ds} \right) = k \vec{n} - l\tau(-k \vec{t} + \tau \vec{b})$$

$$\vec{t}_1 = \vec{r} \times \ddot{\vec{r}} = (\vec{r} - l\tau \vec{n}) \times (k\tau l \vec{t} + k\vec{n} - l\tau^2 \vec{t})$$

$$= -k\tau^2 l^2 (\vec{n} \times \vec{t}) + k(\vec{t} \times \vec{n}) - l\tau^2 (\vec{t} \times \vec{t}) + l^2 \tau^3 (\vec{n} \times \vec{t})$$

$$= \begin{cases} \vec{t} \times \vec{n} = \vec{t} \\ \vec{n} \times \vec{t} = -\vec{t} \\ \vec{n} \times \vec{t} = \vec{t} \\ \vec{t} \times \vec{t} = \vec{n} \end{cases} = l^2 \tau^3 \vec{t} + k(1 + l^2 \tau^2) \vec{t} + l\tau^2 \vec{n}$$

tine smo $\vec{t}_1$ razložili
na komponente u
smjeru vektora $\vec{t}, \vec{n}, \vec{t}$.

$$\begin{aligned} \vec{t} \times \vec{n} &= \vec{t} \\ \vec{n} \times \vec{t} &= -\vec{t} \\ \vec{t} \times \vec{t} &= \vec{n} \end{aligned}$$

b) Ugađ između binormala bude

$$\cos \varphi = \frac{\vec{t}_1 \cdot \vec{t}}{|\vec{t}_1| |\vec{t}|} = \frac{k(1 + l^2 \tau^2)}{\sqrt{(l^2 \tau^3)^2 + k^2 (1 + l^2 \tau^2)^2 + (l\tau^2)^2}} =$$

$$\left[\begin{aligned} \vec{t}_1 &= l^2 \tau^3 \vec{t} + k(1 + l^2 \tau^2) \vec{t} + l\tau^2 \vec{n} \\ \vec{t} &= \vec{t} \end{aligned} \right]$$

$$= \frac{k(1 + l^2 \tau^2)}{\sqrt{l^4 \tau^6 + k^2 (1 + 2l^2 \tau^2 + l^4 \tau^4) + l^2 \tau^4}} =$$

$$= \frac{k(1 + l^2 \tau^2)}{\sqrt{l^2 \tau^4 (l^2 \tau^2 + 1) + k^2 (1 + l^2 \tau^2)^2}} = \frac{k \sqrt{1 + l^2 \tau^2}}{\sqrt{l^2 \tau^4 + k^2 (1 + l^2 \tau^2)}}$$

traženi ugađ

(#) Data je kriva $\vec{r} = \vec{r}(s)$. Razložiti vektor $\frac{d^3 \vec{r}}{ds^3}$ po pravcima ortova prirodnoj trijedru.

R_1 : Jedinичne vektore $\vec{t}_0, \vec{n}_0, \vec{b}_0$ označimo sa $\vec{t}, \vec{n}$ i $\vec{b}$. Kako je $\frac{d^2 \vec{r}}{ds^2} = k \vec{n}$

$$\text{(zato što je } \frac{d\vec{t}}{ds} = k \vec{n} \Rightarrow \frac{d}{ds} \left(\frac{d\vec{r}}{ds} \right) = k \vec{n} \text{)}$$

gdje je k krivina krive to je

$$\frac{d^3 \vec{r}}{ds^3} = \frac{dk}{ds} \vec{n} + k \frac{d\vec{n}}{ds}$$

Koristimo Frenetove obrasce $\left(\frac{d\vec{n}}{ds} = -k \vec{t} + \tau \vec{b} \right)$, gdje je $\tau = -\frac{1}{T}$ torzija), pa će biti

$$\frac{d^3 \vec{r}}{ds^3} = \frac{dk}{ds} \vec{n} + k(-k \vec{t} + \tau \vec{b})$$

$$\frac{d^3 \vec{r}}{ds^3} = -k^2 \vec{t} + \frac{dk}{ds} \vec{n} + k\tau \vec{b}$$

traženo rješenje

⊕ Neka je $(\vec{t}, \vec{n}, \vec{b})$ prirodni triedar krive $\vec{r}$ parametrizovane dužinom luka ($\vec{r} = \vec{r}(s)$), gdje su $\vec{t}$, $\vec{n}$ i $\vec{b}$ jedinični vektori. Definićimo polje S sa $S \stackrel{\text{def}}{=} \tau \vec{t} + \kappa \vec{b}$ gdje su κ i $-\tau$ krivina i torzija krive $\vec{r}$. Izračunati

$$\frac{d\vec{t}}{ds} - S \times \vec{t}, \quad \frac{d\vec{n}}{ds} - S \times \vec{n} \quad ; \quad \frac{d\vec{b}}{ds} - S \times \vec{b}.$$

Šta možemo zaključiti na osnovu dobijenog rezultata.

Rj.

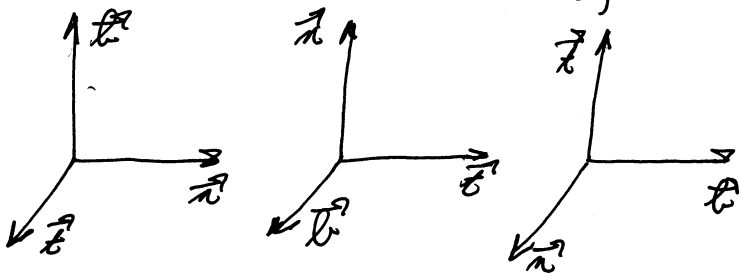
Frenetovi obrasci za krivu $\vec{r} = \vec{r}(s)$ su

$$\frac{d\vec{t}}{ds} = \kappa \vec{n}, \quad \frac{d\vec{n}}{ds} = \tau \vec{b} - \kappa \vec{t}, \quad \frac{d\vec{b}}{ds} = -\tau \vec{n} \quad \text{gdje su}$$

$\vec{t}$, $\vec{b}$ i $\vec{n}$ jedinični vektori.

... (1)

Prvo izračunajmo $S \times \vec{t}$, $S \times \vec{n}$, $S \times \vec{b}$.

$$\vec{b} = \vec{t} \times \vec{n}$$

$$\vec{n} = \vec{b} \times \vec{t}$$

$$\vec{t} = \vec{n} \times \vec{b}$$

$$S \times \vec{t} = (\tau \vec{t} + \kappa \vec{b}) \times \vec{t} = \tau (\vec{t} \times \vec{t}) + \kappa (\vec{b} \times \vec{t}) = \kappa \vec{n}$$

$$S \times \vec{n} = (\tau \vec{t} + \kappa \vec{b}) \times \vec{n} = \tau (\vec{t} \times \vec{n}) + \kappa (\vec{b} \times \vec{n}) = \tau \vec{b} - \kappa \vec{t}$$

$$S \times \vec{b} = (\tau \vec{t} + \kappa \vec{b}) \times \vec{b} = \tau (\vec{t} \times \vec{b}) + \kappa (\vec{b} \times \vec{b}) = -\tau \vec{n}$$

... (2)

Sada iz (1) i (2) možemo zaključiti da je

$$\frac{d\vec{t}}{ds} - S \times \vec{t} = 0, \quad \frac{d\vec{n}}{ds} - S \times \vec{n} = 0 \quad ; \quad \frac{d\vec{b}}{ds} - S \times \vec{b} = 0.$$

Na osnovu dobijenog rezultata možemo zaključiti da su Frenetove jednačine za $\frac{d\vec{t}}{ds}$, $\frac{d\vec{n}}{ds}$ i $\frac{d\vec{b}}{ds}$ ekvivalentne jednačinama $S \times \vec{t}$, $S \times \vec{n}$ i $S \times \vec{b}$.

#) Naci vektor $\vec{A}(s)$ koji zadovoljava uslove

$$\frac{d\vec{t}}{ds} = \vec{A} \times \vec{t}, \quad \frac{d\vec{n}}{ds} = \vec{A} \times \vec{n},$$

gdje je s luk krive $\vec{r} = \vec{r}(s)$ a $\vec{t}$, $\vec{n}$, $\vec{b}$ ort tangente, normale i binormale te krive, respektivno.

kj. Vektor $\vec{A}(s)$ možemo razložiti u pravcima vektora $\vec{t}$, $\vec{n}$ i $\vec{b}$: $\vec{A}(s) = \alpha \vec{t} + \beta \vec{n} + \gamma \vec{b}$.

Prema Freneovim oblicima

$$K \vec{n} = \frac{d\vec{t}}{ds} \quad \begin{array}{l} \text{prema zadatku} \\ \Rightarrow \end{array} \quad K \vec{n} = \vec{A}(s) \times \vec{t}$$

$$\Rightarrow K \vec{n} = (\alpha \vec{t} + \beta \vec{n} + \gamma \vec{b}) \times \vec{t} \quad \dots (*)$$

Dalje, $\frac{d\vec{n}}{ds} = -K \vec{t} + \tau \vec{b}$ pa je iz uslova zadatka

$$-K \vec{t} + \tau \vec{b} = (\alpha \vec{t} + \beta \vec{n} + \gamma \vec{b}) \times \vec{n} \quad \dots (**)$$

Prema tome

$$\begin{aligned} (*) \Rightarrow K \vec{n} &= \alpha \vec{t} \times \vec{t} + \beta \vec{n} \times \vec{t} + \gamma \vec{b} \times \vec{t} = \beta (-\vec{b}) + \gamma \vec{n} \\ &= -\beta \vec{b} + \gamma \vec{n} \quad \Rightarrow \quad \beta = 0, \quad \gamma = K; \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} (**) \Rightarrow -K \vec{t} + \tau \vec{b} &= (\alpha \vec{t} + K \vec{b}) \times \vec{n} = \alpha \vec{t} \times \vec{n} + K \vec{b} \times \vec{n} \\ &= \alpha \vec{b} - K \vec{t} \quad \Rightarrow \quad \alpha = \tau \end{aligned}$$

Prema tome $\vec{A}(s) = \tau \vec{t} + K \vec{b}$.

Tačka M , vektori $\vec{t}$ i $\vec{n}$ određuju oskulatornu ravan, $M, \vec{b}$ i $\vec{n}$ normalnu ravan, a $M, \vec{b}$ i $\vec{t}$ rektifikacionu ravan krive u tački M krive.

Poluprečnik krivine R i krivina K su određeni relacijama

$$\frac{1}{K^2} = R^2 = \frac{|\dot{\vec{r}}|^3}{|\dot{\vec{r}} \times \ddot{\vec{r}}|^2} \quad \text{tj.} \quad R = \frac{|\dot{\vec{t}}|^3}{|\dot{\vec{b}}|}$$

Poluprečnik torzije, $\pm T$, je dat formulom:

$$T = - \frac{[\dot{\vec{r}} \times \ddot{\vec{r}}]^2}{\dot{\vec{r}} [\ddot{\vec{r}} \times \dddot{\vec{r}}]} = \frac{[\dot{\vec{r}} \times \ddot{\vec{r}}]^2}{\ddot{\vec{r}} [\dot{\vec{r}} \times \ddot{\vec{r}}]} = \frac{|\dot{\vec{b}}|^2}{\ddot{\vec{r}} \cdot \dot{\vec{b}}}$$

Torziju ćemo označiti sa $\frac{1}{T}$. Ako je u jednačini krive parametar t jednak dužini luka s , tada je

$$\kappa = K = \frac{1}{R} = \left| \frac{d^2 \vec{r}}{ds^2} \right| = |\vec{r}''|$$

$$-\tau = \frac{1}{T} = \pm \left| \frac{d\vec{b}_0}{ds} \right|$$

$$K = \frac{|\dot{\vec{t}} \times \ddot{\vec{t}}|}{|\dot{\vec{t}}|^3}$$

Frenetovi obrasci glase:

$$\frac{d\vec{t}_0}{ds} = \frac{\vec{n}_0}{R}, \quad \frac{d\vec{t}_0}{ds} = K \vec{n}_0$$

$$\frac{d\vec{n}_0}{ds} = -\frac{\vec{t}_0}{R} - \frac{\vec{b}_0}{T}, \quad \frac{d\vec{n}_0}{ds} = -K \vec{t}_0 + \tau \vec{b}_0$$

$$\frac{d\vec{b}_0}{ds} = \frac{\vec{n}_0}{T}, \quad \frac{d\vec{b}_0}{ds} = -\tau \vec{n}_0$$

Obvojnica familije ravnih krivih $F(x, y, a) = 0$ se dobije eliminisanjem parametra a iz jednačine

$$\frac{\partial F(x, y, a)}{\partial a} = 0, \quad F(x, y, a) = 0$$